

שנה"ל תשפ"ו, 2025

מסמך הלימה בהיסטוריה חמ"ד

חטיבות 'מיישוב למדינה' ו'מדינת ישראל'

חלק שני

תשפ"ו

שימו לב!

להלן קישור למארגן הלמידה הדינמי שבו יש הצעות למערכי שיעור בכל נושאי הלימוד : [קישור למארגן למידה דינמי](#)

חטיבה שלישית - מיישוב הארץ להקמת מדינה בארץ ישראל:

היישוב היהודי בארץ ישראל בשלהי המאה ה-19 ובראשית המאה ה-20, עד תום מלחמת העולם הראשונה

נושאי הלימוד ושעות הוראה	תתי נושאים חובה	תתי נושאים שאינם חובה
א. היישוב היהודי לגוונים בארץ ישראל בתקופה העות'מאנית משלהי המאה ה-19 עד תום מלחמת העולם הראשונה (5 ש').	הנושא "יישוב חדש" יילמד כמונח: <u>להלן קישור למונח – "יישוב חדש"</u>	<u>להלן קישור למונח – "יישוב ישן"</u>
		"פולמוס השמיטה", "פולמוס גדרה"

נושאי הלימוד ושעות הוראה	תתי נושאים חובה	תתי נושאים שאינם חובה
	בין מסורת לחידוש- סוגיות בשאלת אופיו של "היישוב החדש"; הצביון הדתי של היישוב – ניסיונות לקירוב חילונים – מסע הרבנים למושבות	- מינוי רבנים ביישוב החדש : מינוי הרב קוק כרבם של יפו והמושבות, מינוי הרב עוזיאל כחכם באשי של יפו- תל אביב 1. <u>החינוך בין קודש לחול</u> : גימנסיה "הרצליה" וביה"ס "תחכמוני", - כי"ח ותלמודי התורה הספרדיים 2. <u>תחיית השפה העברית</u> : בן יהודה , מלחמת השפות 3. <u>היחסים בין העדות</u> : התימנים במושבות וביישובי העלייה השנייה 4 <u>דרכים שונות בבניין החברה והיישוב</u> : "החלוקה" מול פרודוקטיביזציה -איכרי העלייה הראשונה מול תנועות הפועלים 5. <u>מעמד הנשים</u> : השכלת בנות, מעמד הפועלות והמתיישבות

נושאי הלימוד ושעות הוראה	תתי נושאים חובה	תתי נושאים שאינם חובה
ב. היישוב היהודי במעבר משלטון עות'מאני לשלטון המנדט הבריטי (1-2 שעות)	תרומת המנדט להנחת היסודות לבית הלאומי היהודי הצהרת בלפור ומשמעותה המנדט הבריטי על ארץ ישראל	על רקע האינטרסים הבריטיים במזה"ת (הסכם סיקס פיקו, מכתבי מק-מהון הסכם פייסל-וייצמן). כינון המנדט הבריטי על ארץ ישראל מנדט סוג A והמחויבויות הבריטיות כלפי הבית הלאומי (ועידת סן-רמו): מתן אפשרות לעלייה, הקצאת קרקעות, פיתוח הארץ והעבודות הציבוריות.

הלאומיות הערבית במזרח התיכון ובארץ ישראל בשלהי המאה ה-19 ובראשית המאה ה-20

נושאי הלימוד ושעות ההוראה	תתי נושאים חובה	תתי נושאים שאינם חובה
א. צמיחת מדינות הלאום הערביות במזרח התיכון. (1 שעה)		הגורמים להתעוררות הלאומיות הערבית המודרנית במזרח התיכון • קיום זהות ערבית מקומית (פרטיקולרית) לצד זהות לאומית כלל- ערבית (פאן- ערביות) • חדירת הרעיון הלאומי המודרני לעולם הערבי • חלוקת המזרח התיכון בין המעצמות • פיצול האומה הערבית ליחידות מדיניות במזה"ת בעקבות מלחמת העולם הראשונה : - הקמת אמירות עבר הירדן - ממשל פייצל בדמשק וקריסתו
ב. צמיחת הזהות הלאומית של ערביי ארץ ישראל (1 שעה)	הגורמים להתחזקות זהות לאומית ערבית פלסטינית בארץ ישראל. קיום מרכיבי זהות אחדים בקרב ערביי ארץ ישראל קודם למלחמת העולם הראשונה :	

נושאי הלימוד ושעות ההוראה	תתי נושאים חובה	תתי נושאים שאינם חובה
	זהויות דתיות, זהות עות'מאנית, זהות ערבית, זהויות משפחתיות ואזויות - "סוריה הגדולה" דילמות בשאלת הזהות של הערבים בארץ ישראל עם תום המלחמה: "פלסטיין" או "סוריה הגדולה"	- קביעת גבולות ארץ ישראל עם תום מלחמת העולם הראשונה - הקמת בית לאומי יהודי בארץ ישראל - ההגירה הערבית לא"י בתקופת המנדט

התפתחות הבית הלאומי היהודי בארץ ישראל

תתי נושאים חובה	תתי נושאים חובה	נושאי הלימוד ושעות הוראה
דרכי מימוש האוטונומיה היהודית א. הקמת מוסדות שלטון : כנסת ישראל, הוועד הלאומי, (מחכם באשי לשני רבנים ראשיים) ועדי הקהילות ; מוסדות לייצוג העם היהודי – הסוכנות היהודית. ב. כינון שיטת בחירות דמוקרטיות : • המאבק על זכות הבחירה לנשים ; • מפלגות וגושים פוליטיים ביישוב : הגוש הפועלי, הגוש האזרחי , הארגונים והמפלגות העדתיות.	'הגוש הדתי' - יש ללמד מתוך ערכת פר"ח על הפועל המזרחי : קישור לערכת פרח	א. מוסדות היישוב היהודי בארץ ישראל (1 שעה)

נושאי הלימוד ושעות הוראה	תתי נושאים חובה	תתי נושאים שאינם חובה
ב. העלייה לארץ ישראל וההתיישבות בה (3 שעות)	החלוץ הדתי, הפועל המזרחי והקיבוץ הדתי – יש ללמד מתוך ערכת פר"ח על הפועל המזרחי : קישור לערכת פרח	העלייה וההתיישבות כמגשימות החזון הציוני 1. מטרות העלייה וההתיישבות הציונית • הקמת מדינה יהודית • שיבת העם לארצו ו"גאולת הארץ" • פתרון מצוקות העם – הפיזית והרוחנית • סולידריות כלל- יהודית בבניין הארץ (הון לאומי) יצירת "רוב יהודי" בארץ ישראל. 2. דילמות במדיניות העלייה וההתיישבות של התנועה הציונית והנהגת היישוב : בחירה בין דילמות בנושאי העלייה לבין דילמות בנושאי ההתיישבות. • סדרי עדיפויות ושיקולי דעת בהבאת עולים ארצה. - הרקע לעלייה : עולים מתוך אידיאולוגיה מצד אחד

תתי נושאים שאינם חובה	תתי נושאים חובה	נושאי הלימוד ושעות הוראה
ומהגרים מתוך כורח המצב בארצות המוצא מהצד האחר. - השליטה בעלייה ככלי לעיצוב יחסי הכוחות הפוליטיים בארץ - סדרי עדיפויות ושיקולי דעת בדפוס התיישבות ובמיקום היישובים -התיישבות חקלאית- שיתופית לצד התיישבות עירונית ופיתוח התעשייה - הוויכוח סביב השיטה החברתית- כלכלית הראויה : כלכלה חופשית או כלכלה סוציאליסטית, הון פרטי או הון לאומי? 3. מפעלי העלייה וההתיישבות לגוניהם האידיאולוגיים בשנות העשרים והשלושים של המאה		

נושאי הלימוד ושעות הוראה	תתי נושאים חובה	תתי נושאים שאינם חובה
		העשרים (בחירה בין ניתוח נתוני גלי העלייה לבין ניתוח נתוני מפעלי ההתיישבות.); הקמת תנועת "החלוץ" וההכשרות להגשמת ערכי הציונות ההכשרות החלוציות בארצות האסלאם - גלי העלייה, ייחודם, תרומתם לבניין הבית הלאומי ולאופיו: - "העלייה השלישית", "העלייה הרביעית", "העלייה החמישית", (עליית הצלה, עליית הנוער) - העלייה מארצות האסלאם. - מפעלי ההתיישבות עירוניים וכפריים.

נושאי הלימוד ושעות הוראה	תתי נושאים חובה	תתי נושאים שאינם חובה
ג. העימות הערבי-יהודי עד מלחמת העולם השנייה (6 שעות)	השפעות העימות על היישוב היהודי ועל הערבים בארץ ישראל. ביטויי העימות: 1936 עד 1939 – גורמים ומאפיינים הספר הלבן השלישי השפעות העימות על היישוב היהודי: מדיניות הביטחון של היישוב: - הקמת "כוח המגן" והוויכוח על הבלגה מול תגובה (הגנה ואצ"ל) התערערות מצב היהודים בארצות האסלאם (הפרהוד) ועדת פיל, הצעת החלוקה.	מאורעות 1920, 1921, 1929 המדיניות הבריטית כלפי הבית הלאומי- הנסיגה מההתחייבויות לבית הלאומי, מעלייה פתוחה למקסות (סרטיפיקטים) ולספרים לבנים, מהתחייבות להקצאת קרקעות לחוקי הקרקעות והגבלת ההתיישבות היהודית "יישובי חומה ומגדל" עיצוב גבולות המדינה שבדרך "ה-N ההתיישבותי") כלכלת היישוב: הקמת משק כלכלי נפרד (תוצרת הארץ, נמל תל-אביב) היווצרות עימות פוליטי גובר מול שלטונות המנדט.

תתי נושאים שאינם חובה	תתי נושאים חובה	נושאי הלימוד ושעות הוראה
השלכות העימות על ערביי ארץ ישראל: במישור האידיאולוגי – חיזוק התודעה הלאומית הפלסטינית, במישור המעשי – התפוררות חברתית, שבר מנהיגותי, פגיעה בכוח הלחימה. ניסיונות לפתרון הקונפליקט הצעות מדיניות לפתרון הקונפליקט ותגובות היישוב היהודי והערבי להצעות אלו: מדינה דו-לאומית, חלוקת הארץ וקנטוניזציה, הצעת הבריטים. ניסיונות הידברות בין מנהיגים יהודים וערבים- שיחות עם מנהיגים ערבים, הקמת תנועת "ברית שלום".		

נושאי הלימוד ושעות הוראה	תתי נושאים חובה	תתי נושאים שאינם חובה
ד. היישוב היהודי בארץ ישראל בזמן מלחמת העולם השנייה (3 שעות)		הדילמות ביישוב נוכח המלחמה והשואה 1. שיתוף פעולה עם הבריטים בצד מאבק בהם : -תכניות פעולה מול האיום הגרמני על ארץ ישראל – הקמת הפלמ"ח, "מצדה על הכרמל" - ההתגייסות לצבא הבריטי והקמת הבריגדה 2. המאבק בהגבלות הבריטים על העלייה וההעפלה, הכרזת המרד של האצ"ל והלח"י
ה. מדינה בדרך - היישוב היהודי בארץ ישראל 1945 – 1947 (6-7 שעות)	מה הביא לסיום המנדט הבריטי על ארץ ישראל? מי "גירש" את הבריטים? מאבק היישוב לגווניו במדיניות הבריטית : בהתיישבות כגון : גוש עציון ה"העפלה" – העלייה הבלתי- לגלית בנתיבי הים והיבשה מאירופה ומארצות האסלאם	י"א הנקודות

נושאי הלימוד ושעות הוראה	תתי נושאים חובה	תתי נושאים שאינם חובה
	המאבק הצבאי : - הפורשים – האצ"ל והלח"י ומאבקם בבריטים - "תנועת המרי" ופירוקה. מסירת המנדט לאו"ם – "הצעת החלוקה" - החלטת האו"ם מכ"ט בנובמבר על חלוקת א"י לשתי מדינות.	2. כישלון הניסיונות המדיניים לשינוי "מדיניות הספר הלבן" לאחר מלחמת העולם השנייה : ועדת החקירה האנגלו- אמריקנית ותוצאותיה 3. הנסיבות הבין-לאומיות - דה- קולוניזציה ושיקולי בריטניה כמעצמה קולוניאלית נחלשת ; - ראשית המלחמה הקרה. - ועדת אונסקו"פ

חטיבה רביעית – מדינת ישראל:

נושאי הלימוד ושעות הוראה	תתי נושאים חובה	תתי נושאים שאינם חובה
א. הקמת מדינת ישראל (8 שעות)	מה הביא לכינון המדינה? מלחמת העצמאות שלב א' – יילמד בהתאם לתכנית פר"ח. להלן קישור לערכת פר"ח: קישור למערך פר"ח תוצאות המלחמה -בעיית הפליטים -פליטים יהודים מארצות ערב הסכמי שביתת הנשק וקביעת גבולות המדינה	קבלת ההחלטה מכ"ט בנובמבר על ידי היישוב היהודי בארץ ישראל -לבטים ולחצים ערב הכרזת העצמאות - איום הפלישה של מדינות ערב לארץ ישראל ושאלת מוכנות היישוב - לחץ מצד ארה"ב לדחיית מועד הקמת המדינה מלחמת העצמאות שלב ב' -מול מדינות ערב במבצעי ההתגוננות להתקפה היוזמה ולקביעת עובדות בשטח מלחמת העצמאות שלב ב'

נושאי הלימוד ושעות הוראה	תתי נושאים חובה	תתי נושאים שאינם חובה
ב. כינון השלטון במדינת ישראל הריבונית (1-2 שעות)		כינון מוסדות השלטון בן גוריון ועיצוב התפיסה הממלכתית מימוש הריבוניות ועיצוב הריבוניות : הקמת צבא ההגנה לישראל כצבא העם פירוק המחתרות, פרשת "אלטלנה" . פירוק הפלמ"ח מדיניות ההסדריות ביחסי דת ומדינה.

נושאי הלימוד ושעות הוראה	תתי נושאים חובה	תתי נושאים שאינם חובה
ג. עלייה , קליטה והתיישבות במדינת ישראל (11 שעות) העליות בשנות ה-50, מדיניות כור ההיתוך (3 שעות)	"העליות" בעשורים הראשונים לאחר קום המדינה : העליות ומאפייניהן : - גלי העליות עד 1951 - גלי העליות 1953-54 ואילך - "מדיניות כור ההיתוך" העלייה מברית המועצות בשנות ה-70 - יילמד בהתאם לתכנית פר"ח. להלן קישור לערכת פר"ח : קישור למערך פר"ח העלייה מאתיופיה – יילמד בהתאם לתכנית פר"ח. להלן קישור לערכת פר"ח : קישור למערך פר"ח	השפעות העלייה וההתיישבות על עיצוב פני המדינה ביטול הזרמים בחינוך והקמת החינוך הממלכתי לגוונים • דילמות במדיניות העלייה והקליטה : -בין "עלייה חופשית, ל"עלייה מסווגת" וביניהן לבין "עליות חירום". - מגבלות תשתית הקליטה : המצב הכלכלי ומדיניות הצנע - גודל אוכלוסיית העולים ביחס למספר אנשי היישוב - דרכי יישוב העולים והעסקתם : מחנות העולים , המעברות,

נושאי הלימוד ושעות הוראה	תתי נושאים חובה	תתי נושאים שאינם חובה
		סוגיית החינוך במחנות העולים ובמעברות עיירות הפיתוח. העלייה מברית המועצות בשנות ה-90. העלייה מארצות הרווחה. ההתיישבות מקום המדינה עד סוף שנות השבעים. • גורמים ודילמות בעיצוב מדיניות ההתיישבות - פיזור אוכלוסין - הפרחת השממה - ביטחון.

נושאי הלימוד ושעות הוראה	תתי נושאים חובה	תתי נושאים שאינם חובה
		מפעלי התיישבות מרכזיים של המדינה : המורה ילמד על מפעל התיישבות <u>אחד</u> לפי בחירתו : 1. יישוב הנגב ; 2. יישוב הגליל ; 3. הקמת עיירות הפיתוח ; 4. התיישבות ביש"ע לאחר מלחמת ששת הימים.

נושאי הלימוד ושעות הוראה	תתי נושאים חובה	תתי נושאים שאינם חובה
ד. החברה הישראלית (1 שעות)	קונפליקטים מרכזיים על עיצוב דמותה של החברה הישראלית יש לבחור בקונפליקט אחד מבין הארבעה (1-4): <u>תודעת השואה וניצוליה</u> 1. הוויכוח על השילומים מגרמניה 2. משפט איכמן. <u>הפער העדתי והמאבקים לשוויון:</u> 3. אירועי ואדי סאליב 4. "הפנתרים השחורים"	- פרשת קסטנר א. הוויכוח על הצביון היהודי של המדינה ביטויי המאבק בשנות החמישים בעניין "מיהו יהודי" ובעניין "אופי השבת" במדינת ישראל. ב. מיעוטים אזרחי מדינת ישראל מדיניות הממשל הצבאי 1948 – 1966 והשפעתה על יחס החברה הערבית למדינת ישראל.
ה. יחסי מדינת ישראל העולם הערבי (5 שעות)	מלחמות בין ישראל ומדינות ערב לאחר קום המדינה: מלחמת ששת הימים.	דרכי ההתמודדות בין מלחמה לפתרון מדיני <u>הסכסוך בין מדינות ערב לישראל מקום המדינה עד סוף שנות השבעים של המאה העשרים</u>

נושאי הלימוד ושעות הוראה	תתי נושאים חובה	תתי נושאים שאינם חובה
		-התנגדות מדינות ערב לקיומה של מדינת ישראל והחתימה לחיסולה ולהקמת מדינה פלסטינית על אדמתה מלחמת סיני, מלחמת יום הכיפורים הסכסוך הפלסטיני- ישראלי ויזמות מדיניות – יילמדו כמונח. להלן קישור למונח: יחסי ישראל ומדינות ערב.

נושאי הלימוד ושעות הוראה	תתי נושאים חובה	תתי נושאים שאינם חובה
ו. מדיניות החוץ של מדינת ישראל (3-4 שעות)		תפקיד מדיניות החוץ בשמירת הריבונות הישראלית . • ישראל בין הגושים- בין מזרח למערב • יחסי ישראל ומדינות אירופה (בריטניה, צרפת וגרמניה) • יחסי ישראל והאיחוד האירופי • יחסי ישראל עם ארצות הברית • יחסי ישראל והעולם השלישי.
ז. יחסי ישראל והתפוצות (3-4 שעות)		דילמות ביחסי הגומלין • תפוצות ישראל - הכרת מרכזים יהודים בני זמננו - הכרת ארגונים יהודיים ופועלם - תופעת ההתבוללות. • קשרי הגומלין בתחומים אלה : עלייה והתיישבות ; כלכלה ; חינוך

נושאי הלימוד ושעות הוראה	תתי נושאים חובה	תתי נושאים שאינם חובה
		התחום הפוליטי-מדיני. • דילמות: - חילוקי דעות בסוגיית ההכרה בזרמים הדתיים - מידת המעורבות וההתערבות במדיניות הישראלית - סוגיות של נאמנות כפולה - - מרכז ותפוצות או "ארץ ישראל ובבל" חדשות?